

Gepubliceerd in *Ons Erfdeel* 2016/1.

Zie www.onserfdeel.be of www.onserfdeel.nl.

[B] **GEEN TALENT VOOR RUZIE.
EEN BIOGRAFIE VAN DE KAMELEONTISCHE
DICHTER C. BUDDINGH'**

“Poëzie, nee, niet gij wier naam geheiligd zijt,/ maar een fluïdum rond ook het meest/ alledaagse”, schreef C. (Kees) Buddingh' in 1976 in zijn 'Ode aan de poëzie'. Het was de zoveelste keer dat hij zijn visitekaartje afgaf als dichter van het alledaagse. Dat had hij tien jaar eerder zeer nadrukkelijk gedaan bij Poëzie in Carré, waar hij de show stal met zijn gedicht over de ontdekking dat het dekseltje van een middelgroot potje marmite ook paste op een klein potje heinz sandwich-spread, en omgekeerd. Alledaagser onderwerp is nauwelijks denkbaar. Ook veel titels van zijn werk getuigen van deze hang naar alledaagsheid. Titels van dichtbundels: *Deze kant boven* (1965), *Wil het bezoek afscheid nemen?* (1968) of *Het houdt op met zachtjes regenen* (1978); van gebundelde recensies: *Een pakje per dag* (1967); of van een bloemlezing met evergreens uit de Nederlandse poëzie: *Is deze ook goed, meneer?* (1972).

Dat Buddingh' bijna honderd jaar na de Tachtigers nog de behoefte had zijn visie af te zetten tegen de hunne, mag vreemd lijken – alsof hij er niet van overtuigd zou zijn dat mede door zijn bijdrage de poëzie zich allang van haar heiligheid had ontdaan –, maar het wordt minder vreemd als men bedenkt dat de beroemde regel waarop hij zinspeelt, is geschreven door een stadgenoot, de eveneens in Dordrecht geboren domineeszoon Jacques Perk. Allebei Dordtenaren, dat wel, maar alleen Buddingh', die er in 1918 werd geboren en er tot zijn dood in 1985 is blijven wonen, kan een Dordts dichter worden genoemd. En daar was hij trots op.

De titel van de biografie die Wim Huijser

onlangs heeft gepubliceerd, *Dichter bij Dordt*, onderstreept deze trots. Een gevleugelde uitdrukking in de omgeving van Dordrecht is: “Hoe dichter bij Dordt, hoe rotter het wordt.” Van deze uitdrukking, waarvan men zich overigens zelden afvraagt of ze ook ergens op slaat, heeft Huijser een geuzennaam gemaakt. Buddingh' had voor hem de weg geëffend met zijn 'Ode aan Dordrecht': “Dordt is niet alleen de rivier/ met al wat erop en eraan hoort,/ maar een brok atmosfeer, een klimaat, waarin/ je misschien wel geboren moet zijn om er blijvend te kunnen ademen.”

De bemoenissen van Buddingh' met de middelgrote provinciestad die het decor van zijn leven vormde, reikte verder dan zijn gedichten of dagboeken. Bij voetbalclub DFC, die hij in verhalen en gedichten geregeld noemt, heeft hij zelf op redelijk hoog niveau gevoetbald, totdat tbc en een langdurig verblijf in een sanatorium daar in 1942 een eind aan maakten. Later heeft hij jarenlang in het hoogste team van de Dordtse schaakclub gespeeld. Het enige wat hij bij mijn weten op sportgebied heeft nagelaten, is lid worden van de Dordrechtse Cricketclub, terwijl hij toch, sinds zijn ontdekking in 1965 van Engeland als het paradijs op aarde, aan het kijken naar deze sport verslaafd was.

Zijn bemoenissen met het culturele leven in de stad is zonder meer groot geweest. Dat begon al toen hij in 1936 met zijn toenmalige vriend Anthony Bosman de Dordtse afdeling van de Nederlandse Jazzliga oprichtte. Later, in de jaren vijftig, heeft hij een belangrijke rol gespeeld bij Punt 31, een van de eerste galeries in Nederland van eigentijdse kunst. Niet pas bij Poëzie in Carré, in 1966, bleek zijn grote talent als voorlezer van eigen werk, maar al bij de opening van een tentoonstelling van Armando in Punt 31, in 1958. Ook zou hij een belangrijke rol spelen in de Dordtse Culturele Raad. Dat hij in 1978 tot ereburger werd benoemd, was van het belang hiervan de erkenning.

Van jongs af aan heeft Buddingh' van het schrijven zijn broodwinning gemaakt. Dat was alleen mogelijk als hij ook recenseerde, bloemlezingen samenstelde en (vooral) literair werk vertaalde. Op zijn minst vijf boeken per jaar, waaronder de hele Shakespeare. Dat die hoge productie niet altijd de hoogste kwaliteit opleverde, werd hem door de kritiek soms onder de neus gewreven. Anderzijds bleek hij als vertaler wel

C. Buddingh' in Dordrecht, Foto Dichter bij Dordt.

weer zo goed dat hij in 1970 een parttime baan kreeg aangeboden aan het instituut voor Tolk en Vertaler van de Universiteit van Amsterdam – het zou zijn enige “echte” baan worden.

Het grootste belang van *Dichter bij Dordt* ligt uiteraard in het beeld dat deze biografie geeft van Buddingh' als dichter, schrijver, literator. Heeft hij niet de naam een kameleon te zijn geweest die bij elke nieuwe groepering waarmee hij in contact kwam, een andere dichterlijke kleur aannam? Huijser ontkent dit niet, maar hij maakt tegelijk duidelijk dat Buddingh' zich al in 1940 aangesproken voelde door wat de oudere dichter Nes Tergast hem voorhield: dat de mooiste gedichten niet voortkomen uit de behoefte “zo veel mogelijk dieps te zeggen”, maar door in eenvoudige bewoordingen eenvoudige dingen boven de eigen realiteit te tillen. Zo is Buddingh's levenslange hang naar het surrealisme (die onder meer is geresulteerd in de fameuze *Gorgelrijmen*, 1953), ook niet zozeer bepaald door diepgaande opvattingen over de rol van het onderbewustzijn in het scheppingsproces, als wel door de mogelijkheid het schrijven van poëzie te beoefenen als een gezelschapsspel.

Als hij zo'n tien jaar later bij de Vijftigers verwantschap ontdekt met wat hij zelf al veel eerder had gedaan, lijkt zijn gehechtheid aan een zekere huiselijkheid in poëzie zich overigens ineens tegen hem te keren. Niet zonder zelfbeklag stelt hij vast: “Ze zaten bij elkaar, ze praatten daarover, ze stimuleerden elkaar. Ik zat in mijn eentje in Dordt.

En ik probeerde ook wat met het surrealisme te doen.” Die lichte jaloezie heeft niet verhinderd dat hij een van de eersten was die in enkele essays de poëzie van de Vijftigers en met name van Lucebert voor een groter publiek toegankelijk heeft gemaakt.

Zijn gevoel voor wat er gaande was in de poëzie, was zo goed ontwikkeld dat hij makkelijk verwantschap met zijn eigen werk en werkwijze ontdekte. Dat dat niet altijd in zijn voordeel is geweest, zou je kunnen opmaken uit zijn contact met wat later de nieuw-realisten werden genoemd, de dichters rond de tijdschriften *Gard-Sivik* en *Barbarber*, door Ton Anbeek betiteld als de Rotterdamse en de Amsterdamse richting van het nieuw-realisme. Mede door de nabijheid van Rotterdam en door de rol van Punt 31 in het presenteren van wat later de Nul-kunstenaars zouden zijn, voor een deel medewerkers van *Gard-Sivik*, was Buddingh' ook bij dit tijdschrift terechtgekomen. Maar in 1965 moest hij vaststellen: “[Soms] mag ik hier of daar meedoen, / maar nooit hoor ik er helemaal bij.” Had hij eerder geweten van het bestaan van het jarenlang vrij obscure (en Amsterdamse) *Barbarber*, dan had hij zich misschien wel nooit bij *Gard-Sivik* aangesloten. Hij hoorde pas van het bestaan van dit tijdschrift en van de mentaliteit waaruit het voortkwam, toen Bernlef en Schippers, die zeven jaar eerder met *Barbarber* waren begonnen, hem in 1965 kwamen interviewen. Vanaf dat moment heeft hij er wel geregeld in gepubliceerd. Het nieuwe contact resulteerde ook in

een natuurlijke samenwerking met K. Schippers in *128 Vel Schrijfpapier* (1967), teksten waarvan je niet wist of ze nu van de een of van de ander waren.

Een goede biografie doet je soms verrast opkijken, omdat je iets leest waar je nooit met betrekking tot deze schrijver aan zou hebben gedacht. Dat kan zijn als je leest over Buddingh's watervrees, die ter sprake komt als hij voor schrijfdoeleinden een tijdje met een zeilboot de Nederlandse wateren op moet – je zou er bijna een verklaring in lezen voor de betrekkelijk geringe aandacht in zijn werk voor Dordrecht als stad aan een knooppunt van rivieren (zeker gering in vergelijking met de rol die het water heeft in de gedichten van stadgenoot Jan Eijkelboom). Zo is het ook verrassend te lezen dat de dichter die van het begin af aan zo nauw betrokken was bij Poetry International dat hij behalve dichter uit Dordt een dichterswereldburger was geworden, pas in 1984 (hij is dan 65) voor het eerst in Duitsland komt. Het kan ook zijn dat je ten aanzien van iets wat algemeen bekend leek te zijn, wordt verrast met een verklaring die alleen een zorgvuldig opererend biograaf kan bieden. Ik doel op een kwestie die op het achterplat al wordt vermeld, namelijk de felle kritiek van Willem Frederik Hermans in 1978 op de uitgave van de dagboeken, een kritiek die Buddingh' een writer's block zou hebben bezorgd. Buddingh' was veel te zachtmoedig voor polemieken, zodat hij niet op de kritiek van Hermans kon reageren, beweert Huijser.

Maar er was in 1978 meer aan de hand, want in eerdere, vergelijkbare gevallen bleek hij wel degelijk voor zichzelf op te kunnen komen. Twee jaar eerder bijvoorbeeld, toen Boudewijn Büch buitengewoon negatief over zowel zijn dagboeken als zijn gedichten had geschreven in *Hollands Diep*. Buddingh' zegde stante pede de vriendschap met Schippers en Hans Sleutelaar op, die als redacteurs deze publicatie niet hadden verhinderd. Maar hij zou de zachtmoedige Buddingh' niet zijn, als hij het niet een paar maanden later al goedmaakte met Schippers; jaren later bleek hij het zelfs met Büch goed te kunnen vinden.

Daarom kan ik mij met betrekking tot de reactie op Hermans beter vinden in wat Huijser heeft ontdekt: dat Buddingh' op het moment dat die kritiek verscheen, werd geplaagd door een "sanatoriumsyndroom". Het gedenkboek van sanatorium Zonnegloren, dat hij kort tevoren in handen had

gekregen, moet hem meer hebben gedaan dan de kritiek van Hermans. Maar omdat de buitenwereld geen weet had van zijn verblijf in Zonnegloren en wel van Hermans, is de rol van de kritiek van de laatste in Buddingh's writer's block door de literaire goegemeente verabsoluteerd.

Omdat Huijser al een kleine twintig jaar bezig is geweest met persoon en werk van Buddingh', had zijn boek makkelijk een hagiografie kunnen worden in plaats van het voor elke geïnteresseerde lezer verteerbare beeld van een leven dat het nu is. In het recent verschenen *Waarom ik lees* merkt de Engelse schrijver Tim Parks op dat de teneur in veel schrijversbiografieën is dat de gebiografeerde "wordt voorgesteld als de auteur met het meeste talent en de beste bedoelingen van allemaal, terwijl [zijn] gedrag, hoe problematisch en onbehoorlijk ook [...] onveranderlijk in een flatterend licht wordt gezien". Zo zou Virginia Woolf zo moedig zijn geweest pas zelfmoord te hebben gepleegd toen duidelijk was dat haar literaire doorbraak de vrouwenemancipatie ten goede kwam, en de onwil van Samuel Beckett om interviews te geven zou geen kwestie zijn geweest van sociale onhandigheid maar van artistieke integriteit.

Van dit soort gehannes heeft Huijser geen last. Kees Buddingh' was makkelijk in contacten (dat maakte hem ook geschikt om jarenlang bestuursvoorzitter te zijn van De Bezige Bij) en hij was als familieman de vleesgeworden huwelijksrouw. Vrouw en zonen gingen bij hem vóór de literatuur. En waar hij er toch een enkele gangbare zonde op na hield, spreekt Huijser geen oordeel uit. Zeker, het advies van zijn huisarts om minder whisky te drinken (een halve liter per dag) heeft Buddingh' in de wind geslagen, zelfs zodanig dat hij op het moment waarop drankgebruik en medicijngebruik elkaar negatief beïnvloedden, rigoureuus koos voor de drank. Dat die drank hem geregeld moet hebben verhinderd het werk te doen dat hij wilde doen, wordt hooguit impliciet duidelijk: een brief schrijven duurde bij hem soms een dag. Maar daar staat een dusdanige productiviteit als vertaler, bloemlezer, recensent, dagboekschrijver, prozaïst en dichter tegenover dat de buitenwereld er niets van heeft hoeven merken.

Een ander probleem van veel schrijversbiografieën is dat zij een triest einde vinden in de valkuil van de

overdaad. Huijser is er wonderwel in geslaagd dit te voorkomen. Hij formuleert helder en beknopt. Ook blijkt hij zich er goed van bewust dat een biografie geen veredelde oeuvre-analyse moet zijn: gedichten, verhalen en dagboeken citeert hij alleen als dat voor de voortgang van zijn verhaal van belang is.

Toch heeft beknoptheid zijn prijs, want nu blijft sommige informatie in de lucht hangen. Dat betreft soms futiele mededelingen als over Hella Haasse die op kraambezoek komt, terwijl nergens iets wordt gezegd over de band tussen Haasse en Buddingh', of over voetbalclub DS'79, waarvan niet wordt vermeld dat dat enige tijd de naam is geweest van de opvolger van DFC.

In een enkel geval is die beknoptheid echt hinderlijk, met name als Huijser opmerkt dat Buddingh' in 1977 in zijn agenda noteert dat C.B. Vaandrager de enige vriend is van wie hij hoopt dat die nooit bij hem langs zal komen. De biograaf lijkt dit voor kennisgeving aan te nemen, terwijl hij toch op zijn minst had kunnen veronderstellen (en misschien ook de juistheid ervan had kunnen achterhalen) dat dat te maken had met de manier waarop Vaandrager twee jaar eerder in *De Hef Buddingh'* had geportretteerd, variërend van het scheldende "klapzeik-dagboekbreier" tot de smalende veronderstelling dat de grootste zorg van de Dordtse dichter is bij de "Allerjongste Dichterslichting" te horen. Wat zegt het over Buddingh' dat hij iemand die dit over hem heeft geschreven, toch tot zijn vrienden rekende? Zeker niet dat hij zich daardoor heeft laten verlammen. Misschien valt dit wel, zoals zo veel meer in het leven van de Dordtse dichter terug te voeren op de woorden die op zijn grafsteen staan: "Liefde, vriendschap, poëzie: dat is mijn drie-eenheid." Voor ruzie was op zijn grafsteen even weinig plaats als in zijn leven.

AD ZUIDERENT

WIM HUIJSER, *Dichter bij Dordt. Biografie van C. Buddingh'*,
Nijgh & Van Ditmar, Amsterdam, 2015, 416 p.